

SPRAWOZDANIA NAUKOWE

Sprawozdanie z VI Ogólnopolskiej Sesji Naukowej pt. *Życie prywatne Polaków w XIX wieku. O mężczyźnie (nie)zwyczajnie*, Olsztyn, 4–5 października 2018 r.

W dniach 4–5 października 2018 r. w Olsztynie odbyła się już VI Sesja Naukowa z cyklu „Życie prywatne Polaków w XIX wieku”. Tegoroczna konferencja została zatytułowana *O mężczyźnie (nie)zwyczajnie*. Została ona zorganizowana, tak jak poprzednie, wspólnie przez Instytut Historii Uniwersytetu Łódzkiego oraz Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, przy honorowym patronacie olsztyńskiego Muzeum Warmii i Mazur. Obrady odbyły się w gmachu Wydziału Humanistycznego UWM w Olsztynie przy ulicy Obzitza 1 w Sali Posiedzeń Rady Wydziału.

Otwarcie konferencji odbyło się o godzinie 9⁰⁰, a przybyłych gości oraz prelegentów przywitani przedstawiciele władz olsztyńskiego uniwersytetu. Z komitetu organizacyjnego jako pierwsza zabrała głos dr Maria Korybut-Marcinak (UWM). Przywitała zebranych gości oraz wyraziła swoje zadowolenie, że nie tylko kobiety podjęły tegoroczną tematykę sesji. Następnie głos zabrał dziekan Wydziału Humanistycznego UWM dr hab. Andrzej Szmyt, prof. UWM, który w swoim wystąpieniu podziękował organizatorom za zorganizowanie konferencji i powstałe dotychczas tomy z serii „Życie prywatne Polaków w XIX wieku”. Kończąc swoją wypowiedź, życzył owocnych i burzliwych dyskusji. Następnie głos zabrał prof. dr hab. Jarosław Kita, który podziękował prof. A. Szmytowi za dofinansowanie publikacji pokonferencyjnych. W dalszym przemówieniu zaznaczył, że w planach jest napisanie książki popularnonaukowej o życiu prywatnym Polaków w dobie zaborów.

Sesję plenarną poprowadził prof. dr hab. Roman Jurkowski (UWM w Olsztynie). Jako pierwsza wystąpiła dr hab. Katarzyna Ryszewska, prof. UJK z referatem zatytułowanym *Dzieciństwo i edukacja chłopca z rodziny inteligenckiej w 2 połowie XIX wieku na podstawie „Pamiętników Stanisława Jana Czarnowskiego. Wspomnień z trzech stuleci XVIII, XIX i XX”*. Bazując na pamiętnikach Stanisława J. Czarnowskiego, prelegentka przedstawiła lata dzieciństwa i edukacji młodego Stanisława. W wystąpieniu pojawiły się ciekawe wydarzenia z życia studenckiego, towarzyskiego oraz kulturalnego z czasów studiów w Szkole Głównej w Warszawie.

Jako drugi wystąpił dr hab. Krzysztof Marchlewicz, prof. UAM w Poznaniu, prezentując referat zatytułowany *Sport i aktywność fizyczna w życiu emigrantów polistopadowych w Anglii*. Referent w swoim wystąpieniu podjął próbę odpowiedzi na pytania, jaką rolę odgrywał sport w życiu codziennym emigrantów, jakie dyscypliny uprawiali oni najczęściej i w jakim stopniu brytyjskie otoczenie wpływało na sportowe upodobania Polaków.

Jako trzeci wystąpił prof. dr hab. Jarosław Kita (UŁ) z tematem *Mężczyzna w XIX-wiecznym kurorcie*. Prelegent w interesujący sposób przedstawił zajęcia, jakimi mężczyźni byli pochłonięci podczas pobytów w tamtejszych uzdrowiskach, z których wynika, że nie jeździli oni tam tylko i wyłącznie celem podreperowania zdrowia.

Ostatni referat zamykający panel plenarny wygłosiła mgr Anna Śmiechowicz (UŁ) zatytułowany *Bodaj to cykliści! – (nie)zwyčajni jeźdźcy wyścigowi z przelomu XIX i XX wieku*. Autorka wystąpienia przybliżyła słuchaczom historię Warszawskiego Towarzystwa Cyklistów, a także pierwsze wyścigi, wycieczki, imprezy sportowe, w których oficjalnie uczestniczyć mogli tylko mężczyźni.

Po chwili przerwy na kawę rozpoczął się kolejny panel, który poprowadziła dr Maria Korybut-Marciniak (UWM). Jako pierwsza wystąpiła dr Kinga Raińska (Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie) z referatem zatytułowanym *O powinnościach względem męża. Miejsce mężczyzny w małżeństwie w świetle XIX-wiecznych poradników dla kobiet*. Autorka wystąpienia, analizując XIX-wieczne poradniki, przedstawiła tradycyjny – patriarchalny wzorzec mężczyzny jako męża i ojca. Wskazując przy tym przywileje, ale również powinności, jakie powinien spełniać wobec żony i rodziny.

Następnie ze swoim referatem pt. *Wielki wódz w oczach żony: Józef Piłsudski w relacjach pamiętnikarek* wystąpiła dr hab. Marta Sikorska-Kowalska, prof. UŁ. Mówczyni na podstawie relacji pamiętnika Aleksandry Piłsudskiej próbowała skonfrontować obraz J. Piłsudskiego z przedstawionym wizerunkiem we wspomnieniach Marii Lubomirskiej oraz Anny Rzepeckiej. W rezultacie ukazały się dwie zbieżne opinie.

Ostatnia w tej części zabrała głos mgr Elżbieta Klimus (UWM w Olsztynie) z referatem zatytułowanym *Męska przyjaźń i jej odcienie w Towarzystwie Filomatów*. Autorka wykorzystała korespondencje członków tajnego stowarzyszenia z czasów zesłania i emigracji po 1824 r., aby przedstawić ich różne wymiary przyjaźni. Wyodrębniła przy tym w wewnętrznym kręgu bliższych i dalszych znajomych, wskazując na silniejsze i słabsze więzi.

Po wysłuchaniu trzech wystąpień, zgodnie z harmonogramem, przystąpiono do dyskusji, w której zadano referentom szereg pytań, a odpowiedzi i polemiki przyczyniły się do pogłębienia podjętych w wystąpieniach problemów. Następnie wszyscy zgromadzeni udali się na obiad, podczas którego prowadzono nadal ożywioną dyskusję.

Popołudniowy panel poprowadził prof. dr hab. Jarosław Kita. Jako pierwsza wystąpiła mgr Jolanta Kowalik (UWM w Olsztynie) z tematem *Petersburg – miasto mężczyzn. Życie towarzyskie w stolicy carów*. Podstawą źródłową referatu były wybrane gazety codzienne ukazujące się w rosyjskiej stolicy w drugiej połowie XIX stulecia. Referentka w bardzo interesujący sposób przedstawiła męskie formy spędzania wolnego czasu w Petersburgu. Wskazała również różnice statystyczne, z których wynika, że w 1873 r. na 100 mężczyzn przypadało tylko 77 kobiet, co było ewenementem w strukturze demograficznej ówczesnych miast europejskich.

Pozostając w tematyce Petersburga, jako kolejna wystąpiła dr Maria Korybut-Marciniak (UWM w Olsztynie) z referatem *Mężczyzna w Petersburgu. Życie prywatne urzędnika w stolicy carów*. Na podstawie życiorysu Ignacego Artura Dolińskiego prelegentka ukazała różne odcienie codzienności carskiego urzędnika w rosyjskiej stolicy. Autorka przedstawiła problemy kwaterunkowe i materialne w pierwszych latach pobytu oraz poprawę ich z czasem poprzez wrastanie w życie kulturalne i społeczne Petersburga.

Kolejną referentką była dr Jolanta Załęczny (Muzeum Niepodległości w Warszawie), która przedstawiła tekst pt. *Polak na zesłaniu, czyli życie w warunkach niezwykajnych*. Lektura pamiętników i listów Wandalina Czernika, Kornela Zielonki, Jana Siwińskiego, Apolinarego Świętorzeckiego, Jakuba Gieyszтора, Jadwigi Prendowskiej, Jadwigi Ostromęckiej pozwoliła autorce przedstawić obraz życia Polaków na zesłaniu. Prelegentka przedstawiła zróżnicowane środowisko zesłanych powstańców styczniowych, którzy próbowali odnaleźć się w nowych dla nich warunkach.

Następną prelegentką była dr Olga Szadkowska-Mańkowska (Uniwersytet Warszawski) z referatem *Miejsce, w którym historia powszechna zamienia się w historię jednostki. Śladami włoskich peregrynacji Kazimierza Chłędowskiego*. Na podstawie prac literackich i wspomnień K. Chłędowskiego autorka przedstawiła wpływ działania jednostki na przyszłe podróżujące do Włoch pokolenia.

Ostatni referat w tej części zatytułowany *Aleksander Maciesza lekarz (nie) zwyczajny* przedstawiła dr Marta Milewska (Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieyszтора w Pułtusku). Mówczynie przybliżyła słuchaczom postać A. Macieszy – lekarza pracującego w guberni płockiej, który poprzez swoją wszechstronną działalność na polu medycznym, naukowym, oświatowym, politycznym i społecznym zasługuje na uwagę.

Po przerwie kawowej powrócono do auli, gdzie rozpoczęła się czwarta część wystąpienia poprowadzona przez dr hab. Martę Sikorską-Kowalską, prof. UŁ.

Jako pierwsza głos zabrała mgr Marta Kłak-Ambrożkiewicz (Muzeum Narodowe w Krakowie) z referatem *„Jeśli go znacie to on” – refleksja nad warsztatem i prywatnością Jana Matejki*. Prelegentka, analizując zachowane źródła epistolograficzne, pamiętniki – przyjaciół, kolegów, siostrzenicy żony artysty

oraz dziennik prowadzony przez sekretarza J. Matejki, przedstawiła obecnym słuchaczom nieznaną dotąd fakty z prywatnego życia malarza.

Jako druga wystąpiła dr Anita Napierała (UAM) z referatem *Dlaczego się nie żenią? O przyczynach starokawalerstwa w satyrycznych narracjach polskich publikacji prasowych drugiej połowy XIX wieku*. Autorka, badając ówczesne czasopisma codzienne i satyryczne, w interesujący sposób zaprezentowała przyczyny starokawalerstwa.

Ostatnia w pierwszym dniu obrad wystąpiła dr Kinga Fink (Uniwersytet Rzeszowski) z referatem *Śpiewaczki i pianistki – muzy polskich poetów epoki romantyzmu*. Referentka zaprezentowała w przejrzysty sposób kobiety, które pobudzały weny m.in. Juliusza Słowackiego, Adama Mickiewicza, Zygmunta Krasińskiego i Stanisława Starzyńskiego.

Po owocnym pierwszym dniu obrad zakończonym długą i burzliwą dyskusją, organizatorzy konferencji przybliżyli plan na kolejny dzień obrad. Następnie wszyscy prelegenci udali się na uroczystą kolację do hotelu HP Park.

Kolejny dzień obrad zaczął się o 9⁰⁰ w tym samym miejscu. Panel poprowadziła dr Maria Korybut-Marciniak (UWM). Jako pierwsza głos zabrała mgr Urszula Klemba (UŁ) z referatem *Mąż znanej żony, czyli kilka słów o Stanisławie Walewskim herbu Kolumna*. Prelegentka przedstawiła dotąd nieopracowaną postać S. Walewskiego, opierając się na wspomnieniach jego żony – pisarki Cecylii Walewskiej.

Następny w kolejności referat zaprezentowała mgr Adrianna Czekalska (UŁ) zatytułowany *„Cygańska” przyjaźń – Józef Ignacy Kraszewski i środowisko warszawskich literatów*. Omówiony temat został przygotowany na podstawie korespondencji przechowywanej w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej oraz relacji pamiętnikarskiej P. Wilkońskiej.

Jako kolejny głos zabrał mgr Wojciech Górczyk (Muzeum Romantyzmu w Opinogórze), przedstawiając referat zatytułowany *Adam Stanisław Krasiński i Wincenty Krasiński. Wzorzec mężczyzny w rodzie Krasińskich – studium przypadków*. Prelegent w swoim wystąpieniu podjął się interesującej analizy wpływu A. Krasińskiego na kształtowanie postaw swojego syna, W. Krasińskiego.

W dalszym ciągu panelu nastąpiła zmiana w harmonogramie i gościnnie wystąpił prof. dr hab. Henryk Stroński (UWM) z referatem *Nie tylko nauka. Z życia Polaka-studenta Politechniki w Kijowie na początku XX wieku*. Nie odbiegając od tematyki konferencji, prelegent w oparciu o relację pamiętnikarską Eugeniusza Janiszewskiego przedstawił jego barwne studenckie życie jako młodego studenta Politechniki Kijowskiej.

Po chwili przerwy na kawę rozpoczął się ostatni panel. Otworzył go referat dr Kamila Śmiechowskiego (UŁ) pt. *Płeć miasta? Przestrzeń miast Królestwa Polskiego i jej zmiany na początku XX wieku we wspomnieniach i opinii publicystów*. Młody badacz podjął ciekawą próbę odpowiedzi na pytanie, jak postrzegano to, co „męskie” i „żeńskie” w XX w. w przestrzeni miejskiej.

Jako ostatni zabrał głos mgr Piotr Bojarski (UWM) z referatem zatytułowanym *Mińsk przełomu XIX i XX wieku oczami Michała Krzypina Pawlikowskiego*. Badacz, przedstawiając sylwetkę M. Pawlikowskiego, ukazał obszar jednego z największych miast Ziem Zabrzanych – Mińska. Specyficzne tło urbanistyczne nadało owej prelekcji formę ciekawej gawędy.

Różnorodność podjętej problematyki oraz charakter wystąpień skłoniły uczestników przybyłych na konferencję do ożywionej dyskusji. Przewidziany czas na dyskusję po każdej części okazał się niewystarczający, stąd przenoszono ją na przerwy kawowe przewidziane po każdej części obrad.

Podsumowując obrady, prof. dr hab. Jarosław Kita podkreślił, że konferencja skupiła w ciągu dwóch dni 22 referatów z 12 różnych ośrodków naukowych. Znamionym faktem okazało się, że w większości to panie przedstawiały mężczyzn. Współorganizator konferencji wyraził ubolewanie nad tym, iż zabrakło referatów o mężczyznach pochodzących z niższych grup społecznych, co niewątpliwie będzie trzeba uzupełnić w tomie pokonferencyjnym dla wzbogacenia jego różnorodności. Obrady zamknęła dr Maria Korybut-Marciniak, stwierdzając, że jest usatysfakcjonowana konferencją, której tematykę właśnie tak sobie wyobrażała. Zapowiedziała również kolejną konferencję z cyklu „Życie prywatne Polaków w XIX w.”, której przewodnim motywem ma być *Wpływ relacji prywatnych na osiągnięcia zawodowe*. Na sam koniec podziękowała wszystkim referentom i osobom, które pomagały przy organizacji konferencji.

Urszula Klemba

*Uniwersytet Łódzki, Wydział Filozoficzno-Historyczny
Katedra Historii Polski XIX wieku, e-mail: urszula.klemba@gmail.com*